

Violeta M. Vesić

*Državni univerzitet u Novom Pazaru
Departman za filološke nauke
violetavesic@gmail.com*

Novi istorizam: tekst i kontekst

Apstrakt: Tokom većeg dela XX veka istorija je posmatrana kao fenomen van književnosti koji garantuje istinitost književnog tumačenja. Istorija je bila jedinstvena i funkcionisala je kao osnova za čitanje književnog dela. Tokom sedamdesetih godina XX veka dolazi do promene stava ka istoriji u američkoj teoriji književnosti, tako da se javlja novi teorijski pristup koji ubrzo postaje poznat kao novoistorijska kritika. Od svog početka, novi istorizam je identifikovan sa studijama renesanse i romantizma, ali sada se sve više uključuje i u druge književne pravce. Iako postoje velike razlike u argumentima i praksi kod različitih predstavnika ovog pravca, novi istorizam ima jasno prepoznatljive odlike i mnogi novoistoričari će se složiti sa izjavom Voltera Koena (Walter Cohen) da je novi istorizam, kada se pojavio osamdesetih godina XX veka, predstavljao nešto sasvim novo po pitanjima izučavanja teorije, kritike i istorije (Cohen 1987, 33). Teorijska povezanost sa Bahtinom, Fukoom i Marksom je jasna kao i neka vrsta nemirne veze sa dekonstrukcijom i radom Pol de Mana (Paul De Man). U središtu ovog pristupa je obnovljeno interesovanje za proučavanje književnih dela u svetlu istorijskih i političkih okolnosti u kojima su nastajala. Fuko je ohrabrivao čitaoce da počnu da premeštaju književne tekstove i da ih povezuju sa diskursima i reprezentacijama koje nisu književne, kao i da ispituju sociološke aspekte tekstova kako bi uzeli udela u socijalnim borbama sadašnjice.

Proučavanje književnih dela primenom novoistorijske kritike je proučavanje politike, istorije, kulture i okolnosti u kojima su ta dela nastala. S obzirom na jednu od glavih činjenica koja se nalazi u središtu ove kritike da istoriju ne možemo posmatrati objektivno i da se realnost može razumeti samo kroz kulturni kontekst koji delo otkriva, ponovno čitanje i tumačenje književnosti je ne samo ponovno čitanje tekstova koji su već svima dobro poznati, već čitanje na jedan nov način.

Ključne reči: novi istorizam, kultura, istorija, politika tekst, kontekst

Uvod

Zasnovan na premisi da je književno delo proizvod vremena, mesta i istorijskih okolnosti u trenutku njegovog nastanka, pre nego izolovano umetničko delo ili tekst, novi istorizam predstavlja značajan kritički pristup proučavanju književnosti. Povratak istoriji u književnoj kritici smatra se najznačajnijim doprinosom novog istorizma, književne kritike koja nastaje kao reakcija na Novu

kritiku, koja je formalnom i retoričkom analizom posmatrala dela kao estetske vakuume, potpuno nezavisne od istorije i drugih tekovina kulture. Novoistoričari negiraju mogućnost poimanja književnog teksta van istorijskog konteksta ili posmatranje istorije kao niza događaja ili činjenica izvan pisanog teksta. Samim tim, oni odbacuju mogućnost prethodnih kritičkih pristupa koji su istoriju posmatrali kao objektivnu i nepobitnu, pa kao takvu neophodnu u analizi književnih tekstova. “Za novoistoričare predmet proučavanja nije samo tekst i njegov kontekst, književnost i njena ‘istorija’, već pre književnost u istoriji” (Brannigan 1998, 3). Suprotstavljanjem formalističkim kritičkim pristupima, novi istorizam je ostvario i veliki uspeh u otvaranju novih oblasti kritičkog razmišljanja o književnosti i to prevashodno s aspekta politike i istorije. Skoro svi periodi engleske i američke književnosti su ponovo otvoreni za jedno novo čitanje i tumačenje, koje otkriva ne samo interesantne aspekte odnosa između književnosti i ostalih delujućih snaga perioda u kojem delo nastaje, već i prednosti multidisciplinarnog čitanja književnih dela u njihovim istorijskim kontekstima.

Novi istorizam je uključen u proces obnavljanja naše slike o prošlosti i dokazivanja da svako doba ima svoju vladajuću ideologiju, a da ljudi koji su živeli u određenom istorijskom periodu, koji je predmet našeg proučavanja, nisu razumeli neke pojmove na način na koji ih mi danas poimamo. Pojam “različitosti” i “drugog” je stoga od trenutka njegovog pojavljivanja u središtu ispitivanja novog istorizma, koji kroz isto pokazuje koliko se prošlost određenog perioda stvarno razlikuje od toga kako se ona danas predstavlja, ili bolje rečeno, kako je predstavljena.

Novi istorizam kao kritički pristup književnosti od svojih začetaka beleži kontinuirani razvoj, pa danas ima “centralno mesto u repertoaru kritičkih književnih studija”, a ono što je u početku bilo ispitivanje razlika u istorijskim činjenicama, vremenom je postalo ispitivanje razlika u rasi, društvenim klasama, seksualnoj opredeljenosti, polu i nacionalnosti (Brannigan 1998, 126)

Primena novoistorijske kritike na širok spektar kritičkih književnih studija čini ovaj pravac dosta zastupljenim u važnim književnim časopisima društveno-humanističkih nauka poput *Representations*, *Textual Practice*, *Literature and History*, *English Literary History*, *American Literary History* i dr, ali i nezaočilaznim u silabusima kurseva književne i kritičke teorije studija književnosti.

Koreni novog istorizma

Začetnikom novog istorizma smatra se Stiven Grinblat, koji je početkom osamdesetih godina XX veka radio kao profesor engleske renesansne književnosti na Univerzitetu Kalifornija u Berkliju, a danas predaje na Harvard univerzitetu. Izraz “novi istorizam” je po prvi put upotrebljen 1982. godine u uvodu časopisa *Žanr (Genre)*. Tema radova objavljenih u ovom časopisu bila je da

istraži odnos književnih dela i šireg spektra diskursa društvene prakse i kulture određenog perioda. Grinblat i ostali autori ovog broja časopisa *Žanr* nisu mogli da zastupaju formalistički pristup književnosti, koji je dela posmatrao odvojeno od istorijskog konteksta, kao posebna umetnička dela, a nisu s druge strane mogli ni da se priklone istorizmu, dominantnoj teoriji u prvoj polovini XX veka, na osnovu kojeg su književna dela odražavala prilike i poglede na period u kojem su nastala (Felbabov 2002, 7). Nemogućnost priklanjanja tim starim teorijskim pristupima bila je zastupljena kod svih proučavaoca književnih dela, bez obzira na epohu. Godina 1986. je obeležila preokret u proučavanju književnosti, kada je Džozef Hilis Miler (J. Hillis Miller), koji je bio predsednik Američke asocijacije za moderne jezike (MLA), održao govor u kojem je istakao svoje mišljenje da se u proučavanju književnosti poslednjih godina beleži zaokret od teorije i usredsređivanje na jezik, istoriju, kulturu, društvo, politiku, institucije, društveni kontekst, materijalnu osnovu, uslove proizvodnje i dr. On je objasnio orijentaciju ka istoriji i politici kao zahtev koji namećemo sami sebi, zahtev da spoznamo stvarnost pre nego neshvatljive teorijske apstrakcije, a to je etička i politička odgovornost u toku stvaranja književnog dela (Miller 1987, 281–291). Po navodima Stivena Grinblata i Ketrin Galager (Catherine Gallagher), novi istorizam vodi poreklo i ima korene u novoj istoriji, antropologiji, poeziji, teologiji i hermeneutici, koje su našle izraz u učenju Đambatiste Vika (Giambattista Vico), a koje su dalje razvili nemački istoričari druge polovine XVIII i prve polovine XIX veka. Među njima se izdvaja Johan Gotfrid fon Herder (Johann Gottfried von Herder), koji je razvio učenje na osnovu kojeg ljudi nemaju nikakva samostalna svojstva, izolovana od konkretne istorijske manifestacije ljudskih bića. Ljudi se rađaju bez identiteta, a on se formira kroz stalno učenje o humanosti, pa je tako moguće u isto vreme učiniti čoveka boljim ili ga iskvariti (Gallagher and Greenblat 2000, 5). Da bi se razumeli pojedinci ili određena kultura, neophodno je razumeti upravo to pojedinačno, specifično, individualno, a ne primenjivati neki opšti teorijski model. Upravo to odbacivanje univerzalnih estetičkih normi i otpor ka formulisanju sveobuhvatnog teorijskog pristupa predstavlja sličnost između novoistoričara i učenja Johana fon Herdera.

Ono što Ketrin Galager i Stiven Grinblat navode u uvodu svog dela *Practicing New Historicism* je da se novi istorizam opire sistematizaciji, da nikada nije formulisan njegov teorijski program, kao i da ne pristupa tumačenju književnih dela s unapred pripremljenom grupom pitanja. Za njih je novi istorizam označavao nezadovoljstvo formalizmom, menjanje ustaljenih normi i procedura, kao i spoj nespojivog (Gallagher and Greenblat 2000, 1–2). Oni navode da je najviše kritika na račun novog istorizma upućeno upravo zato što nije dovoljno teorijski utemeljen. Međutim, oni su mišljenja da je upravo ta fascinacija teorijom i otpor prema njoj ono što je od samog početka karakterisalo napor novoistoričara da daju ponovno viđenje književnosti i kulture. Njih dvoje izražavaju veliki

skepticizam ka ideji da je neophodno prvo formulirati odgovarajući teorijski apstraktni sistem a zatim ga primeniti na određeno književno delo. Grinblat i Galagerova, kao i drugi naučnici okupljeni oko novog istorizma, smatrali su da je najbolji način da izraze svoju teoriju upravo u formi časopisa. Razmišljajući o adekvatnom naslovu, oni su došli do naziva *Representations*, a za množinu u naslovu su se odlučili upravo zbog strepnje mnogih u to da će uspeti da naprave jedinstvenu teoriju (Cox and Reynolds 1993, 5). Iako se kasnije ispostavilo da su stvarno imali probleme u definisanju jedinstvene teorijske formulacije, ono oko čega su svi bili složni jeste ideja pristupanja kulturi kao tekstu, čiji se koreni nalaze u antropologiji i učenju Kliforda Gerca. Na osnovu ovakvog shvatanja moguće je zauzeti određenu distancu i sa te distance otkriti sve ono što je teško artikulirati. Još jedna prednost shvatanja kulture kao teksta jeste i veliki izbor sadržaja dostupnih za čitanje. Pored važnih i velikih dela, sada su se čitali i tumačili i neki drugi, manje važni tekstovi. Na taj način, uvođenjem nekih manje bitnih književnih tekstova, došlo je do ponovnog buđenja interesovanja za neka davno zaboravljena ili nepravedno zanemarena dela i njihovo pozicioniranje neposredno pored poznatih dela. Velika pomoć u širenju polja kulturne interpretacije bile su šezdesete godine XX veka i uključivanje nekih do skoro marginalizovanih grupa Jevreja, Afroamerikanaca i Amerikanaca azijskog i hispanskog porekla u proučavanje književnosti.

Vladislava Felbabov u studiji "Novi istorizam" navodi da su različite naučne, stručne i društvene okolnosti uticale na razvoj ovog novog pristupa proučavanja književnosti. Naime, među prvim je činjenica da pol, etničko poreklo, vera, društvena pripadnost, političko opredeljenje ili seksualna opredeljenost profesora univerziteta vrši veliki uticaj na menjanje kulturne i ideološke tradicije proučavanja književnosti. Sve to neizostavno vodi i do menjanja književnog kanona u nastavi. Neki od pomenutih profesora, usled osećaja različitosti i velike želje da budu deo društva i kulture, prihvataju dominantnu kulturu. Međutim, kod nekih drugih pojedinaca dolazi do otpora. Pod uticajem različitih mišljenja, došlo je do preispitivanja kanonskih tekstova i uopšte normativnih procedura proučavanja književnosti. To je dovelo do potvrđivanja jednog dela engleskog i američkog književnog kanona, ali s druge strane i do kritike pojedinih kanonskih tekstova. U oblasti proučavanja književnosti, pod uticajem ovih previranja, došlo je do podiranja estetskih, moralnih i ontoloških principa, uspostavljenih ideološkim postavkama tradicionalnog proučavanja književnosti (Felbabov 2002, 11).

Nastupila je obnova i rast interesovanja za istorijska, društvena i politička pitanja u proučavanju književnosti i kulture. Profesori su kao svoj osnovni zadatak tokom tog perioda videli potrebu da ubede studente da istorija nije nešto što treba posmatrati kao završeno, već da su i oni, kao i trenutak u kojem žive, deo živog istorijskog procesa, kao i da njihovi stavovi, razmišljanja, verovanja i aspiracije oslikavaju oblike i pritiske istorije (Felbabov 2002, 12–13).

Novi istorizam je često trpeo napade onih koji su ga optuživali da radi na slabljenju estetičkog objekta. Pobornici novog istorizma nisu odbacivali ove optužbe, već su naprotiv rekli da one imaju smisla, naročito kada se poredi novoistorijska kritika književnosti sa tradicionalnim divljenjem književom delu. U svoju odbranu oni dodaju da nemaju za cilj degradiranje umetnosti ili umanjivanje estetskog zadovoljstva, već da žele da pronađu kreativnu moć koja će oblikovati delo izvan granica u kojem je smešteno (Gallagher and Greenblat 2005, 12).

Novoistoričari ističu da su zainteresovani za opšte, ali i za posebno i individualno. Oni nastoje da otkriju kreativne matrice određenih istorijskih kultura i da razumeju kako pojedini proizvodi tih kultura mogu posedovati određenu nezavisnost. Pozicije teksta i konteksta se stalno menjaju i način na koji dolazi do tog pomeranja je upravo ono što interesuje novoistoričare. Oni, takođe, žele da otkriju kako to određeni tekstovi imaju imunitet u odnosu na politiku svog vremena i ne gube svoje značenje kroz epohe (Gallagher and Greenblat 2005, 9).

Ono što prožima radove gotovo svih novoistoričara i što ih povezuje je par ključnih pretpostavki koje je Aram Vizer (Aram Veeseer) izložio u uvodu zbornika *Novi istorizam (The New Historicism)*:

1. svaki čin izražavanja utemeljen je u mreži materijalnih praksi;
2. svaki čin otkrivanja maski, suprotstavljanja i kritike koristi oruđa koja osporava i na taj način rizikuje da postane zarobljenik prakse koju razotkriva;
3. književni i neknjiževni tekstovi cirkulišu nerazdvojno;
4. nijedan oblik diskursa, bilo da je književni ili istorijski, ne obezbeđuje pristup nepromenljivim istinama, niti izražava nepromenljivu ljudsku prirodu;
5. kritički metod i jezik koji su pogodni za opisivanje kulture kapitalizma učestvuju u ekonomiji koju opisuju (Veeseer 1994, 11).

Polazeći od gore navedenih pretpostavki, predstavnici novog istorizma ne stavljaju istorijska razmatranja u središte književne analize, već pristupaju Gercovom "gustom opisu" i svoje radove započinju obično nekom anegdotom koja ima dvostruku ulogu: da upozna čitaoca sa problemom i da postigne literalizaciju teksta (Geertz 1973). Na taj način, novi istorizam pokazuje brojne načine interakcije kulture i društva, koji određuju odnos teksta i drugih značajnih oblika delovanja (Veeseer 1994, 14).

Uticao antropologije Kliforda Gerca

Za predstavnike novog istorizma, približavanje znakovnom sistemu prošlosti bilo je analogno antropološkom približavanju znakovnom sistemu druge kulture. Tako novi istorizam pokušava da sprovede antropološke studije kao i istorijske i književne kroz predstavnike koji su više zainteresovani za susret

između dve kulture i u isto vreme svesni sopstvene kulturološke udaljenosti od prošlosti. Ta kulturološka udaljenost leži između posmatrača i predmeta njegovog istraživanja, a za novoistoričare ta udaljenost je svakako nešto što se ne može izbeći ili ignorisati. U delu Edvarda Saida *Orijentalizam (Orientalism)*, koje se bavi postkolonijalnim studijama, govori se o tome da su antropolozi, naučnici, istoričari i pisci različitih žanrova učestvovali u formiranju govora imperijalne dominacije (Said 1979). Redukovanjem drugih kultura na oblik znanja koje je koristila imperijalna moć, intelektualci i akademici su odigrali važnu ulogu u pripremanju puta za još represivniji vid dominacije. U svetlu ovog saznanja, zasnovanog na Fukoovom učenju, teoretičari novog istorizma su mogli da pokažu sopstvenu osećajnost na te odnose moći između njih kao tumača i istoričara. Upravo je rad antropologa, a u prvom redu Kliforda Gerca, izvršio direktan uticaj na teoretičare novog istorizma. On je približio antropologiju praksi književnih studija kada je izjavio da su ljudska bića kulturni artefakti (Geertz 1973, 5–9). On je istakao da je, suprotno popularnoj antropološkoj pretpostavci, kultura centralni deo formiranja ljudskih bića, a ne samo dodatak ljudskom životu koji se razvija nakon biološke suštine (Geertz 1973, 49). U Gercovoj teoriji postoji pojam “teorijskog konteksta” da objasni način na koji teoretičari novog istorizma proučavaju stvaranje određenog perioda kulture. Novi istorizam se tako ne bavi pitanjima da li je ovo stvaranje tačno, već pitanjem kako i zašto se pojedinac ili ljudi razvijaju na određeni način (Brannigan 1998, 33).

Na osnovu Gercovog učenja tekstovi su shvaćeni kao aspekti kulture, pa se pojam konteksta zamenjuje pojmom simboličke razmene. Cilj antropologije je obično proučavanje drugih kultura, a za novi istorizam to predstavlja mogućnost proučavanja književnih tekstova kao dela koja određuju njihova kultura i istorija (Colebrook 1997, 66–70). Tekst se prema kulturi ne odnosi kao prema istorijskom kontekstu, već kao prema nečemu što učestvuje u stvaranju istog. Gerc tako smatra da ne postoje prekulturne univerzalije, tj. jedna ideja koja bi bila u mogućnosti da definiše kulturu. On dalje tvrdi da kulture nisu skupovi strogih pravila i da se kultura ne objašnjava nekim spoljnim uzrokom već sopstvenim pravilima i poretkom.

Gerc, kao jedan od najpoznatijih savremenih predstavnika takozvanog semiotičkog pristupa kulturi, mišljenja je, kao i Maks Veber, “da je čovek životinja uhvaćena u mrežu značenja koju je sam ispleo”, da je kultura upravo ta mreža, a analiza iste nije eksperimentalna nauka u potrazi za zakonitostima, već interpretativna u potrazi za značenjem (Geertz 1973, 5). Gerc dalje navodi da je antropološko pisanje samo po sebi interpretacija, a ako želimo da razumemo šta je to zapravo nauka, onda ne treba gledati samo na njene teorije i zaključke, već pre na ono šta rade oni koji se njom bave. U antropologiji ono čime se bave naučnici je zapravo etnografija. Etnografija tj. interpretativna praksa koju Gerc objašnjava, poznata je pod nazivom “gust opis” (“thick description”) (Geertz

1973, 7). Ovaj metod podrazumeva postupak upoznavanja etnografa sa brojnim pojmovnim strukturama, a zatim njihovo predstavljanje. "Etnografija je gusti opis. Ono sa čim je suočen etnograf je... mnoštvo složenih pojmovnih stuktura, od kojih su mnoge nametnute ili utkane jedna u drugu, i koje su odjednom čudne, nepravilne i neobjašnjive, a koje on mora prvo nekako pokušati da razume, a zatim i vizuelizuje" (Geertz 1973, 9). Gerc tvrdi da je analiza kulture nagađanje značenja i izvođenje zaključaka na osnovu najboljih pretpostavki. Osoba koja izvodi zaključke nije izvan kulture koju opisuje. Ta osoba poseduje kulturu. Na taj način, opis kulture podrazumeva kulturnu specifičnost samog antropologa. Gerc dalje navodi da je bavljenje etnografijom slično pokušaju čitanja nekog stranog i nerazumljivog teksta, koji nije napisan u konvencionalnim zvučnim dijagramima, već u prenosivim primerima oblikovanog ponašanja. On zato zaključuje da je rasprava o tome da li je kultura subjektivna ili objektivna potpuno pogrešna. Onog trenutka kada prihvatimo određeno ljudsko ponašanje kao neku simboličku radnju, pitanje, da li je kultura ponašanje u skladu sa nekim obrascima ili samo okvir uma, gubi smisao, jer ono što je predmet našeg interesovanja nije ontološki status stvari, već ono što one svojim delovanjem nose (Geertz 1973, 10). Na osnovu ove prakse predstavnici novog istorizma moraju proučiti sve detalje i stvoriti punoznačnu razmenu podataka između tekstova različitih oblika i orijentacija, da bi se približili lingvističkim, kulturnim i društvenim tvorevinama prošlosti. Ovaj metod ima izuzetno veliki uticaj na novi istorizam, jer omogućava težište na efekat teksta u mreži različitih praksi, kao i razumevanje teksta kao manifestacije kulture. Tekstovi imaju "guste opise" ukoliko oslikavaju društvene i kulturne forme u kojima deluju.

Prema navodima Kliforda Gerca "svaka ozbiljna kulturna analiza počinje od običnog početka i završava se tamo dokle uspeva da stigne pre nego što iscrpi svoje intelektualne impulse. Uključene su prethodno otkrivene činjenice, iskorišćeni prethodno razvijeni pojmovi, isprobane prethodno formulisane hipoteze; ali ovaj proces se ne kreće od prethodno dokazanih teorema ka novodokazanim, već od čudnog opipavanja najelementarnijeg razumevanja ka prihvaćenom tvrdjenju da je neko do njega došao i da ga je prevazišao"(Geertz 1973, 25).

Kako Gerc dalje ističe, iako smo svi rođeni sposobni da živimo različite živote u različitim kulturama, mi svejedno završimo živeći samo jedan život, naš, u okviru naše jedinstvene kulture. "Bez ljudi nema kulture, ali isto tako i još značajnije, bez kulture nema ljudi" (Geertz 1973, 49). "Kultura pruža vezu između onoga što su ljudi u suštini u mogućnosti da postanu, i onoga što u stvari jedan po jedan postaje" (Geertz 1973, 52).

Oblici istorije i antropologije, koji su podstakli razvoj i izvršili uticaj na pojavu novog istorizma ranih osamdesetih godina XX veka, i sami su prošli kroz ranije promene. Šezdesetih i sedamdesetih godina XX veka, istorija na tlu evropskog i američkog kontinenta prestala je da kao naučna disciplina bude

zainteresovana samo za političku i državnu istoriju. Pojavile su se nove discipline kao što su kulturna i društvena istorija. Skretanjem pažnje sa važnih borbi, kraljeva i heroja na istoriju braka, verskih uverenja, običaja i rituala, društveni i kulturni istoričari su rekonstruisali svakodnevni život velikog dela populacije, čije su priče zanemarivane u tradicionalnoj istoriji. Ovo je otvorilo put novom istorizmu koji je pokušao da analizira društvene i kulturne procese, kojima su život i kultura ljudi zanemarivani i marginalizovani.

Uticaj istorizma

Marksizam i istorizam su na neki način već bili upleteni u govor jedan drugog, mnogo pre no što su teoretičari novog istorizma razvili marksističku misiju o ideologiji i hegemoniji (Brannigan 1998, 29). Za Marksa je istraživanje načina na koji je prošlost delovala na ideje i dešavanja u sadašnjosti bilo ključno u razumevanju mogućnosti budućih dešavanja. Marks tvrdi da prošlost oblikuje i organizuje sadašnjost, pa je samim tim važan faktor za određivanje mogućnosti u sadašnjosti. Predstavnici istorizma su najbolje shvaćeni kao istoričari i intelektualci, koji su počeli da sumnjaju u praksu istorije kao objektivnog opisa poznate prošlosti. Prema njihovom mišljenju, istorija se ne može odvojiti od interesa pojedinaca ili grupe koja stvara istoriju u sadašnjosti. Za neke od vodećih predstavnika istorizma, kao što su Viko (Vico), Šlajermaher (Schleiermacher) i Dilti (Dilthey), prošlost se nije sastojala od niza objektivnih činjenica koje je moguće otkriti, koje su se odnosile na neke druge činjenice i koje su korišćene da zajedno ispričaju priču o onome što se dogodilo u prošlosti. Umesto toga, prošlost je bila ekspresivna pre nego objektivna. Istoričari razumeju prošlost kao tekst, pa tako i stvaraju narativnu prošlost. Zbog ovih ideja, neki od modernijih predstavnika ovog pravca tvrde da je najbolji način da razumemo naš odnos prema prošlosti kroz razgovor. Na taj način, istoričar je više književni kritičar koji stvara dijalog između prvog i drugog teksta i između teksta i kritičara (Brannigan 1998, 30–31).

Novi istorizam se distancira od istorizma upravo zbog toga što su predstavnici istorizma često videli prošlost kroz epohalne trendove, a period renesanse je bio okarakterisan dominantnim sistemom objašnjenja i verovanja. Predstavnici novog istorizma, s druge strane, vide prošlost kao skup različitih uverenja, vrednosti i trendova, koji su često u sukobu. Novi istorizam pokazuje spremnost da ispita pretpostavke koje se nalaze iza ličnih interesa u prošlosti i da utemelji praksu istorijske interpretacije na objašnjenjima političkih pritisaka u sadašnjosti. Novi istorizam se najvećim delom može razdvojiti od starog istorizma po svom nedostatku vere u objektivnost i postojanost, kao i po svom naglasku ne na direktnoj rekonstrukciji prošlosti, već pre na procesima putem kojih je prošlost nastala (Morris 1972, 3–13).

Novi istorizam, koji je ponekada nepostojan po svom karakteru, pokazuje tendenciju da posmatra tekstove kao predmete ili događaje na svetu, dakle na materijalan način, kao deo ljudskog života, društva, vlasti i otpora. Ipak, novi istorizam u isto vreme odbacuje pojam "istorije" kao direktno dostupne prošlosti i menja ga pojmom "istorije" kao žive serije ljudskih konstrukcija, od kojih svaka predstavlja prošlost u odgovarajućem sadašnjem trenutku i zbog odgovarajućih sadašnjih okolnosti. Po rečima Luisa Montrouza ta nova orijentacija ka istoriji u književnoj teoriji može se okarakterisati kao recipročna briga o istorijskoj pozadini tekstova i tekstualnosti istorije (Montrose 1989, 20).

Za neke je ova uravnotežena formulacija samo sakrila nerešenu tenziju. Za druge ona je samo pomutila liniju između "književnog" i "istorijskog" na produktivan, ali ne dovoljno utemeljen način. Neki od najboljih radova ovog pravca prepoznaje da tekstovi postoje u okviru određenog istorijskog konteksta, a da mi te kontekste spoznajemo kroz razne prakse koje proučavaju probleme u vezi s interpretativnim procesom.

Uticao marksizma

Ideja marksizma jeste da je istorija univerzalna, a ta tvrdnja je zasnovana na postulatu po kojem celokupna istorija obiluje klasnim borbama u kojima su interesi dominantne ekonomske grupe predstavljeni kao interesi društva uopšte, dok interesi radničke klase nisu predstavljeni. Zastupnici marksizma tvrde da postoje dva tumačenja po kojoj su "dominantne ideje svakog doba uvek ideje vladajuće klase" (Marx and Engels 1991, 50).

Po prvom tumačenju, ekonomija je određujući faktor u svakom društvu i kulturi i vladajući način ekonomske proizvodnje određuje i dominantan način kulturne proizvodnje. Na osnovu ovog tumačenja, sve ideje, uverenja, vrednosti i kulturni oblici pripadaju i oblikuju strukturu koja je određena interesima osnove ekonomije. Kapitalizam na taj način stvara sopstvenu ideologiju. Ovo je podstaklo Lenjina, Staljina i Maoa da poveruju u to da bi promena u ekonomskoj strukturi uništila ideologiju kapitalizma i zamenila je idejama, uverenjima, vrednostima i kulturnim oblicima komunističkog društva (Brannigan 1998, 24).

Neki moderniji teoretičari marksizma, poput Đerd Lukača (George Lukacs), Luj Altuzera (Louis Althusser) i Rejmonda Vilijamsa (Raymond Williams), smatrali su ovaj pogled suviše grubim, pa su ga zamenili gledištem u kojem su ekonomija i ideologija u interaktivnoj i dijalektičkoj vezi. Tako se druga interpretacija manje fokusira na ekonomske faktore, kao određujuće, a više na funkciju kulturne reprezentacije.

Za Marksa je postojanje kulture, kao posebnog entiteta, bila iluzija koja je prikrila činjenicu da kultura funkcioniše kao činilac kontrole. Vladajuća klasa je

koristila oblike kulture da predstavi sopstvene interese kao interese celog čovečanstva. Ideologija nije bila samo proizvod ove vladajuće klase, već je i aktivno učestvovala u građenju iste. Pitanje je pogrešne svesti po kojoj vladajuća klasa veruje da su njeni interesi – interesi celog čovečanstva, pa je na ovaj način ideologija do te mere određujući faktor u građenju ekonomskih interesa i obratno (Marx and Engels 1991, 114).

U knjizi *Osamnaesti Brimer Luja Bonaparte (The 18th Brumaire of Louis Bonaparte)* Marks objašnjava kako je Napoleonov sestrić došao na vlast 1851. godine, predstavljajući se naciji u herojskoj odeći isto kao i njegov stric (Marx 2008). Na taj način, njegov dolazak na vlast se pre objašnjava posledicom čina reprezentacije, tj. predstavljanja, a ne proizvodom ekonomije. Čitav niz teoretičara marksizma tvrdi da reprezentacija postaje važno polje borbe kao svet empirijskih i ekonomskih prilika. Upravo je ta kontrola vidova reprezentacija ono što je osiguralo ugnjetavanje i eksploataciju seljačke klase u Luj Bonapartovoj Francuskoj. Marks kaže da oni ne mogu predstavljati sami sebe, pa da ih zato mora predstavljati neko drugi (Marx and Engels 1991, 164). Buržoaska klasa je imala dominaciju nad seljacima zbog ekonomskih faktora, ali ta dominacija je održavana na nivou prezentacija. Tako je po mišljenju Antonija Gramšija, zadatak marksističke kritike da se pozabavi kapitalizmom na ideološkom nivou, predstavljajući interese radničke klase i otkrivajući lažnu svest buržoaske klase (Hoare and Smith 1971, 365). Na osnovu ovog gledišta, po kojem je ekonomija jedini određujući faktor, ideologija prikriva stvarnost i zato se mora odbaciti kao pogrešna, dok se sprovodi zadatak prebacivanja puteva ekonomske proizvodnje na radničku klasu.

I Gramši i Lukač su pokušavali da razumeju događaje u Zapadnoj Evropi nakon Prvog svetskog rata. Obe zemlje, i Italija i Mađarska, bile su na ivici revolucije, a predstavnici marksizma su smatrali da je ekonomija određujući krivac za to. Buržoaska ekonomija je zapala u ozbiljnu krizu, a taj trenutak je iskoristila radnička klasa da razvije svest o svojoj budućnosti i da preuzme proizvodnju na sebe. Ipak, do takve revolucije nije došlo, a u međuvremenu se pojavila ekstremna desničarska grupa koja je još više prigrllila buržoasku ideologiju. Jasno je da je mišljenje da će ekonomska kriza dovesti automatski do socijalne revolucije bilo pogrešno.

Po mišljenju Gramšija, odnos između ekonomije i ideologije nije bio jedna od osnova koja je određivala superstrukturu, već je pre označavao ekonomsku strukturu u međusobnoj razmeni sa ideološkom strukturom, pa je tako ekonomija određivala poziciju radničke klase, a ideologija njenu svest. Ideologija je na taj način postojala kroz širok mehanizam škola, crkvi, medija, vojske i civilnih i svetovnih organizacija. Čitav sistem društvenih, političkih i kulturnih organizacija bio je upleten u prezentaciji društva, na osnovu interesa radničke klase, ali i u ime opšteg dobra društva. Zbog toga što je radnička klasa živela, radila i rasla kroz ove materijalne institucije, ona je bila upletena i u te prezentacije.

Ideje marksizma su ključne za razumevanje razvoja novog istorizma, koji pokušava da prouči postojanje ideološkog sistema kroz čitanje njegove materijalne prakse, običaja i rituala. Teoretičari novog istorizma teže da prouče tekstualni oblik materijalne prakse i institucija, i da otkriju transformacije i kontradikcije kao i proizvodnju subverzije da bi se povratila moć. Usmeravanjem pažnje na konflikt i kontradikcije u suštini istorije i reprezentacije, otvoren je put proučavanju procesa i snaga ideologije ili moći, a to je zadatak novog istorizma.

Uticao Mišela Fukoa

U razvoju novog istorizma beleži se i veliki uticaj shvatanja istorije Mišela Fukoa. Mišel Fuko nije posmatrao istoriju kao jedinstvo istorijskog perioda niti je posmatrao ideje kroz koncept istorijskog razvoja. Svoj stav, koji je bio suprotstavljen dominaciji hermeneutike, o tome da istorija predstavlja diskontinuitet, i sam Fuko je često menjao, a sve to pod uticajem istoriografije i hermeneutike XIX veka (Colebrook 1997, 40). U svojoj kritici hermeneutike, Fuko želi da porekne ideju bilo kakvog značenja identiteta ili entiteta koji je datost, koji postoji da bi se tumačio. On smatra da se identiteti proizvode kroz oblike prakse, kakvi su pisanje istorije i njena interpretacija. U osnovi njegove kritike hermeneutike je njegova ideja diskontinuiteta. Po njegovom mišljenju, kontinuitet zahteva da se sve istorijske razlike shvate kao sličnosti. Kada se govori o književnoj teoriji, kontinuitet žanra, stila i epohe sadrži ideju razvoja i evolucije književnosti, što je za Fukoa neprihvatljivo. On smatra da istorija nije logičan sled i da su se događaji, koji su se odvijali na određeni način, mogli dogoditi i na sasvim drugačiji način. Na osnovu ovakvog Fukoovog učenja, novoistoričari posmatraju književna dela ne samo kao odraz određenog istorijskog perioda, već i kao nepohodan deo u polju različitih diskursa moći. Tako je književno delo povezano i sa drugim tekstovima iz različitih oblasti, a proučavanje njihove povezanosti dovodi do dobijanja slike društva. Novoistoričari ukazuju na prestanak postojanja jedinstvenog istorijskog procesa čiji je cilj otkrivanje književnosti i njeno stvaranje. Fukoova ideja diskurzivne prakse ima za cilj da delo funkcioniše kao društvena formacija, a ne kao njen odraz. Na osnovu diskurzivne prakse tekst je moćna komponenta u polju drugih društvenih snaga. Zato je tekst deo diskurzivne prakse i nije ga potrebno povezivati sa nekom istorijskom pozadinom, jer tekst sam po sebi u njoj učestvuje (Brannigan 1998, 44–46).

U delu *Arheologija znanja* (*The Archeology of Knowledge*) Fuko definiše svoj istorijski metod kao “čisti opis diskurzivnih događaja” (Foucault 1972, 27). Njegov diskurzivni događaj suprotstavljen je svim pokušajima svodenja pojedinosti i razlika lokalnih iskaza na neku ultimativnu koherentnost. Fuko je tekst smatrao diskursom i to shvatanje je upravo ono što od njega čini događaj. Tekstovi shvaćeni na takav način deluju i funkcionišu u dinamičnom polju i ne mogu se shvatiti samo kao primeri.

Govoreći o idejama ljudskog duha, imaginacije ili svesti, Fuko je negirao da one mogu da menjaju strukturu diskursa. To je objasnio postojanjem sistema suprotstavljenih sila koje čine diskurs, a u kojem pravila određuju ono što je validno i moguće. Fukoov pojam “diskurzivne tvorevine” funkcioniše po principu eliminacije. Pravila koja vladaju diskursom, a koja se nalaze u institucijama i praksama, utvrđuju istinu i validnost. U svakom periodu postoje određeni iskazi koji predstavljaju istinu, dok se neki drugi eliminišu (Colebrook 1997, 49).

Diskurzivne tvorevine uključuju i ekstra lingvističke fenomene poput institucija, prakse i materijalne proizvodnje. Diskurzivni događaj je iskaz koji menja konfiguraciju snaga u okviru diskurzivne tvorevine. Karakter diskurzivnog događaja određen je njegovom pozicijom u polju već postojećih iskaza. On dovodi do promena u diskursu, pa ga Fuko dovodi u vezu sa pojmom moći. Diskurzivna praksa ne podrazumeva samo način proizvodjenja diskursa. Ona postoji i u oblicima prenošenja i širenja, pa iz toga sledi da se nijedan tekst ne može posmatrati izolovano, već zajedno s ostalim tekstovima i institucijama. Smatra se pogrešnim dovoditi tekst u vezu s istorijskim kontekstom, jer je taj kontekst deo diskurzivne tvorevine lingvističkih, materijalnih i praktičnih uslova u kojima je nastao (Colebrook 1997, 43).

Fukoov pojam “arheologija” predstavlja opis teksta kao događaja u relaciji s drugim diskursima kao događajima. Pojam “arheologija” se usredsređuje na slučajnost pojave događaja, na kontradikciju i heterogenost bilo kog istorijskog perioda. Zadatak arheologije je da opiše tekst, a ne da ga protumači, što je radila historiografija i hermeneutika. Sam tekst nije nosilac značenja. Opis književnog dela naspram tumačenja predstavlja prihvatanje diskurzivnih tvorevina onako kako se pojavljuju, bez pretpostavki o nekom prethodnom značenju. Tekst nam ne pomaže da otkrijemo istorijski kontekst, već je on usredsređen na proces koji omogućava postojanje njegovog objekta (Hawthorn 1996, 29–30).

Fuko u svojoj teoriji koristi pojam “diskurs”, a ne “predstavljanje” (“representation”), pošto tekst ne oslikava i ne predstavlja ideje. Ne može se govoriti o nekom prethodnom postojanju stvari, koje se potom otkriva. Diskurs je susret, a ideje ne predstavljaju ništa izvan svog diskurzivnog trenutka. On se protivi konceptu “istorije ideja” i tome da se autori pozivaju na ideje iz prošlosti i oživljavaju ih u svojim delima, jer smatra da bi to dovelo do deistorizacije osobnosti iskaza (Colebrook 1997, 50).

U delu *Arheologija znanja* Fukoov cilj je da u potpunosti ostane u domenu diskursa i da sve forme spoljašnosti razume kao efekat diskursa, pa da na taj način ukine vezu teksta ili iskaza bilo s autorom ili nekom idejom opšteg ljudskog iskustva. Iz tog razloga se njegov princip može smatrati imanentnim, jer pravila formiranja diskursa treba tražiti u samom diskursu.

Uticao Fuko na novoistoričare ogleda se u pomeranju fokusa istraživanja s autora teksta i njegove pozicije u okviru autonomne književne teorije, na shva-

tanje teksta kao diskurzivnog događaja. Tekst aktivno deluje na strukturu, pa ga iz tog razloga nije moguće svesti na nju. Autor piše u okviru diskurzivne formacije koju nije on stvorio, pa tekstovi i događaji koji mogu pomoći u opisivanju dela nisu ograničeni na njegovu lekturu (Colebrook 1997, 55).

Dok je pisao delo *Arheologija znanja*, Fuko se osećao malo nelagodno u vezi sa sopstvenom pozicijom pisca istorije, koja je u izlaganjima istorijskih uslova, na kojima se temelje drugi diskursi, ostala neispitana. Prihvatajući Ničeovu ideju da nijedan istorijski opis ne može biti potpun, Fukoova genealogija se usredsređuje na vezu između istorije i moći. Umesto diskursa, koji je bio u prvom planu u arheologiji, u genealogiji su to moć, interes i volja. Istorija je istorija sadašnjosti, ukoliko poništava osećaj progressa i viđenja sadašnjosti kao ishoda prošlosti. Istorija, kao pomeranje diskurzivnih formacija, postaje igra suprotstavljenih sila (Colebrook 1997, 56–60).

Koncept moći kao produktivne distribucije sila, koji je opisan u Fukoovim delima *Nadzirati i kažnjavati* (*Discipline and Punish*, 1976) i u prvom tomu *Istorije seksualnosti* (*The History of Sexuality*, 1978), izvršio je najveći uticaj na novoistoričare. Autor kroz uključivanje ličnog iskustva u književnu kritiku, stavlja svoju poziciju u prvi plan. Na taj način novi istorizam dobija genealošku dimenziju.

Stiven Grinblat u svojoj studiji *Renesansno samooblikovanje: od Mora do Šekspira* (*Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare*), pod uticajem Fukoovog učenja, predstavlja genealogiju modernog identiteta i tvrdi da je ideja privatne i duhovne subjektivnosti efekat novog modusa nadziranja i novog načina istraživanja moći nastalog u renesansi (Greenblat 1980). Grinblat prepoznaje u renesansi Fukoov osećaj moći i tu svest o moći on pripisuje tekstovima koje proučava. Ipak, za razliku od Grinblata, Fuko je koristio moć kao strateški termin da bi prevladao naglasak na nameri i značenju. Grinblat locira moć kao nameru u okviru određene istorijske formacije. On pripisuje moć onim autorima koje proučava i u tome se ogleda najveća razlika između njih. Za Fukoa moć je anonimna. Fuko sagledava moć kao način čitanja i sredstvo objašnjavanja. Grinblat, s druge strane, smatra da je koncept moći već impliciran u tekstovima koje proučava. Tako kritičar ne poseduje unapred ideju moći koju koristi za čitanje teksta. Dakle, glavna razlika se ogleda u tome što ideja predstavljanja u Grinblatovom radu podrazumeva ljudsku intenciju, dok je Fuko direktno dovodi u pitanje uz pomoć koncepta anonimne moći (Colebrook 1997, 65).

Istorija kao tekst

Ukoliko pođemo od pretpostavke da su i istorija i književnost tekstovi, onda možemo zaključiti da je i književnost mogući kontekst za istoriju isto koliko je i istorija za književnost. Dalje možemo zaključiti da neki pamfleti, poezija i proza određenog perioda mogu oslikavati politička dešavanja tog perioda, ali

na isti način se i ta politička dešavanja mogu posmatrati kao direktna posledica književnih dela (Lynn 2001, 129).

Pojavljivanje novih teorija, uključujući novi istorizam i kulturni materijalizam, dovelo je u pitanje Tilijardovu definiciju na osnovu koje vrsta istorijskih podataka zavisi od nekoliko pretpostavki (Tillyard 1944, 18):

1. istorija je poznata;
2. književnost oslikava istorijsku realnost;
3. istoričari i kritičari mogu sagledati istorijske činjenice na objektivan način.

Ukoliko za početno polazište odredimo da je istorija tekstualna, dolazimo do zaključka da, iako je jasno da ne možemo ostvariti direktan kontakt s prošlošću, mi je možemo doživeti kroz reči. Istorija se ne može posmatrati na direktan način, kroz određeni objektivan naučni pristup. Ona se mora interpretirati, a naše čitanje i razumevanje istorije je subjektivno, kao i čitanje bilo kog drugog teksta. To možemo videti na primeru dve novinske priče o istom događaju. Ne postoji objektivna istorijska realnost, jer je prošlost uvek odsutna i iza nas. Na taj način, istorija postaje priča određene vrste, a oblikuje se neophodnom tekstualnošću. Ključno gledište je da su sadržaj i značenje istorije otvoreni za različite interpretacije.

Novi istorizam pretpostavlja da je istorija priča, tvorevina pisana s određenim razlogom i kasnije ponovo prepisana. Mišel Fuko je pokušavao da razbije te uobičajene veze kroz koje se istorija tradicionalno interpretira (Bannet 1989, 96). Novoistoričari koji zastupaju Fukoovo učenje pokušavaju tako da otkriju kompleksnosti, izuzetke i praznine u karakterizaciji svakog perioda. Pošto se predstavnici novog istorizma pitaju kako nastaje znanje o istoriji, oni su prirodno zainteresovani za posledice moći i ideologije, kao i za to da li se one pojavljuju samo u književnosti ili i u nekim drugim tekstovima.

Teorije novi istorizam i kulturni materijalizam označavaju povratak istoriji, kada se govori o književnoj kritici (Wilson and Dutton 1992, 1). Akcenat koji ove dve teorije stavljaju na status istorije u književnim tekstovima je verovatno i njihov najveći doprinos. One se bave odnosom književnosti i istorije, i smatraju da su tekstovi različitih vrsta i proizvodi ali i funkcionalne komponente društvenih i političkih tvorevina. Dok su neke ranije teorije tvrdile da tekstovi imaju neki univerzalni značaj i važnu neistorijsku istinu, novoistoričari smatraju da je književni tekst materijalni proizvod nastao u posebnim istorijskim uslovima. On proučava odnos između teksta i konteksta, sa posebnom pažnjom usmerenom na političku raznolikost književnih interpretacija. U očima novoistoričara, tekstovi su oružje političara u istoj meri koliko i sami utiču na stvaranje društvenih, političkih i kulturnih tvorevina. Kao dokaz ovome možemo navesti primere onih novoistoričara koji tumače istorijske okolnosti kroz pravne i medicinske dokumente, anegdote ili zapise sa putovanja. Na ovaj način prekida se pojednostavljena razlika između književnosti i istorije, i umesto toga se prikazuje kompleksnost njihovog odnosa. Književni tekst na osnovu teorije novog istorizma

ne postoji samostalno izvan istorijskog konteksta, kao što ni istorija nije skup činjenica izvan pisanog teksta. Istorija ne pruža objektivno znanje koje nam može pomoći u razumevanju književnog teksta. Književnost je umesto toga samo medijum za izražavanje istorije. Ona aktivno učestvuje u svakoj političkoj situaciji, ili po rečima teoretičara Hauarda: “književnost je samo agent u stvaranju kulturnog osećaja za realnost” (Howard 1986, 13–14). Cilj novoistoričara nije, dakle, proučavanje teksta i konteksta književnosti i njene istorije, već književnosti u istoriji. Na taj način književnost postaje neraskidiv deo istorije.

Od davnina su poznate rasprave na temu uticaja književnosti, kao oblika društvenog izraza. Platon u svom delu *Republika (The Republic)* kaže da poeziji nije mesto u idealnoj državi, jer ona ima loš uticaj (Plato, 1987). U modernom društvu ta tema se širi na zabrinutost oko uticaja televizije ili bioskopa na rast narkomanije, kriminala i nasilja među ljudima. Iz tog razloga, vlade svih država vode određenu vrstu politike kojom zabranjuju slobodu medija. Tako se i u istoriji književnosti teško može naći neki duži period oslobođen cenzure, a sve zbog stalne brige političara i vladara da književnost, ples ili pozorište mogu imati štetan uticaj na društvo. Dok su formalisti zastupali ideju po kojoj je književnost diskretna, apolitična i transcendentna forma umetničkog izraza, predstavnici određenih slojeva društva bili su zauzeti cenzurisanjem te iste književnosti, pod izgovorom da bi ona promovisala nepoželjne i nelegalne radnje (Brannigan 1998, 4).

Pre nego što bismo u potpunosti odbacili ovo mišljenje o međusobnom uticaju književnosti i istorije, moraju se uzeti u obzir upravo te brige i izgovori koje smo naveli. Novi istorizam smatra da književnost ima veliki uticaj na istoriju i obrnuto, a u svom teorijskom pristupu oni posebnu pažnju posvećuju uticaju književnosti na promovisanje subverzije. Rad ovih kritičara predstavlja razvoj interesovanja i uverenja prethodne generacija marksističkih i istorijskih kritičara.

Predstavnici istorizma su razvili izvjesnu dozu nepoverenja u vezi sa nastajanjem istorijskih spisa, kao i sa mestom istoričara u tim spisima. Istorizam posmatra istoriju kao način jednog društva da konstruiše spis, koji nesvesno odgovara njegovim interesima. S druge strane, marksizam vidi istoriju kao niz priča koje odgovaraju vladajućoj klasi i koje čine i istorijski i književni tekstovi podjednako. Posmatrajući književnost kao neraskidiv deo načina na koji društvo vlada samo sobom, novi istorizam se gradi na marksističkim i istorijskim pristupima književnosti. Oni su protiv formalizma, koji zanemaruje istorijski kontekst u tumačenju književnosti (Hamilton 1996). Za Stivena Grinblata, kao jednog od najistaknutijih predstavnika novog istorizma, književni tekstovi predstavljaju moćna sredstva koja funkcionišu kao korisni i objektivni predmeti proučavanja zbog toga što sadrže isti potencijal moći i subverzije, koji postoji i u društvu. Novi istorizam je vid kritičkog razmišljanja koji daje prednost vezama moći, kao najvažnijem kontekstu za tekstove svih vrsta. Kao kritički pristup,

novi istorizam posmatra književne tekstove kao prostor gde te veze moći postaju vidljive (Brannigan 1998, 6).

Novi istorizam je izuzetno koristan i kao kritički pristup kojim se proučava odnos između književnosti i istorije, kao i demonstracija ideoloških i političkih interesa koji vladaju književnim tekstovima. Metode novog istorizma su korisne za konstruisanje razmena između različitih tekstova u istom istorijskom periodu. Iako je u početku ta razmena bila ograničena na književne tekstove i sekundarne istorijske izvore, kasnije je proširena i na ostale manje važne tekstove iz istog perioda. Značaj ovakvog kombinovanja tekstova iz više različitih žanrova nije bio u tome da nam pojasni nameru književnog teksta, već da koristi književni tekst kao ravnopravan izvor sa drugim tekstovima i da u isto vreme pokuša da prouči i opiše lingvističke, društvene, kulturne i političke tvorevine prošlosti (Brannigan 1998, 11).

Uprkos činjenici da je ovaj pravac u književnoj kritici trpeo brojne kritike, druga polovina osamdesetih godina XX veka, kao i početak devedesetih, zabeležila je još veći broj teoretičara okupljenih oko termina “okret ka istoriji”. Činjenica je ipak da je u proteklih nekoliko decenija bilo više diskusija u vezi s opravdanošću novog istorizma, nego pravih primera novoistorijske kritike. Za neke, novi istorizam je moguće objasniti u okviru posebne istorije književne kritike, kao priču o transformaciji književne teorije i akademskog pisanja. U ovakvom objašnjenju, književna kritika se kreće od dominacije nove kritike ka dominaciji teorije, posebno dekonstrukcije, a zatim se okreće ka istoriji (Krieger 1987, 1–22). “U ovakvoj definiciji formalizam gubi, jer se njegova percepcija tekstova, kao izolovanih kulturnih ikona, ponovo dovodi u pitanje stalnim čitanjem kojim nestaju granice između književnog i neknjiževnog, i koje u tekstu pronalaze celine koje se povezuju u veće strukture: lingvističke, mitološke i psihološke” (Cox and Reynolds 1993, 6). Proces povezivanja teksta u sinhronizovane sisteme kulminira u dekonstrukciji, koja posmatra jezik i ne vidi značenje, već pre njegovu nestabilnost ili odsutnost. Svaki novi pravac, koji se razvija i ide dalje od formalizma, čini da se ovaj “okret ka istoriji” sagleda kao pokušaj demaskiranja ili bega od dekonstrukcije, kroz jedan interpretativniji metod, koji je više zasnovan na samom tekstu (Cox and Reynolds 1993, 6).

Argument koji novoistoričari često navode jeste da postoje mnogi oblici posredovanja pored jezika, kao što su oblici proizvodnje, socijalnih običaja, državnih institucija i političkih događaja. Svi oni utiču na simbolički diskurs tekstova. Tako se jednim od njih oslobađa istorija i kultura od sprega intertekstualnosti, pretpostavkom da postoji istorijska realnost. Ovde se tekstovi ne posmatraju kao neodređene lingvističke apstrakcije, već kao dinamični događaji u okviru ove realnosti (Jay 1990, 236–254).

Na kraju, pojavu novog istorizma možemo objasniti kao naknadu za takvu vrstu ubrzanja u zaboravljanju istorije koja izgleda da karakteriše društvo koje

je sve više okrenuto ka budućnosti, ili kao saosećajni odgovor na brigu nekih savremenih pisaca i umetnika za istoriju. Dok je u središtu starog istorizma bilo interesovanje za istoriografski tekst, koji ima ulogu da proizvodi stvarnost, u središtu novog istorizma je istraživanje ideološke relacije između teksta i istorijske stvarnosti.

Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da književni tekst nije odvojen od istorijske stvarnosti. Predmet istraživanja nekog književnog teksta predstavljaju svi tragovi tekstualne prošlosti koji sačinjavaju određenu kulturnu arhivu. Novi istorizam se upravo bavi proučavanjem te raznovrsne unutrašnje strukture, a ne samo pojedinačnim tekstovima. “Književnost jednog perioda nije samo proizvod jedne epohe, već je i proizvođač određenih kulturnih efekata koji zauzimaju strane u konfliktu između institucija” (Bužinjska i Markovski 2009, 561–562).

Poimanje kulture kao teksta omogućilo je da izbor dela i sadržaja za čitanje postane znatno veći, a da se neki autori, koji su godinama bili nepravedno zanemarivani, s margina pozicioniraju pored poznatih dela i autora. Pisci nisu “sveći”, kako ističu novoistoričari. Oni su osetljivi na svoje okruženje, na društvene, kulturne i političke prilike određenog vremena. Neki pisci pokazuju veći, a neki drugi manji stepen osetljivosti. Iz toga proizilazi i da je povezanost teksta i konteksta negde više, a negde manje izražena. Novoistoričari ističu da se književna dela moraju čitati i tumačiti pažljivim proučavanjem teksta, ali i konteksta, koji pored konteksta autora i konteksta samog teksta obuhvata i kontekst čitaoca (Rigney 1999, 21).

Novoistorijski kritički pristup književnosti određenog perioda potvrđuje mišljenje koje je Sakvan Berkovič dao u uvodu prvog toma *Kembridžove istorije američke književnosti*, a to je da američka književna istorija nije više istorija određene i dogovorene grupe dela američkih pisaca. Ona takođe nije više zasnovana na određenoj, dogovorenoj i istorijskoj perspektivi. Potraga za dogovorom i sigurnošću se nastavlja, ali ona je sada dijalog između različitih glasova, stavova i objašnjenja (Bercovitch 1994, 2). Još jednim čitanjem teksta i konteksta književnosti dobija se jedan novi književni sadržaj, kroz raznolikost perspektiva daje mnoštvo književnog i istorijskog materijala, različiti načini povezivanja teksta i konteksta, kao i društvene, kulturne, istorijske i političke karakteristike jedne nacije, što čini ovaj teorijski pristup pogodnim i poželjnim za proučavanje raznih perioda anglo-američke književnosti.

Literatura

- Bannet, Eve Tavor. 1989. *Structuralism and the Logic of Dissent: Barthes, Derrida, Foucault, Lacan*. Urbana: University of Illinois Press.
- Bercovitch, Sacvan. 1994. *The Cambridge History of American Literature*, Vol. I, 1590–1820. Cambridge: Cambridge University Press.

- Brannigan, John. 1998. *New Historicism and Cultural Materialism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bužinjska, Ana i Mihal Pavel Markovski. 2009. *Književne teorije XX veka*. Beograd: Službeni glasnik.
- Colebrook, Claire. 1997. *New Literary Histories: New Historicism and Contemporary Criticism*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Cohen, Walter. 1987. "Political Criticism of Shakespeare". In *Shakespeare Reproduced: The Text in Ideology and History*, ed. J. Howard, M. O'Connor, 18–46. London: Methuen.
- Cox, Jeffry and Larry J. Reynolds. 1993. *New Historical Literary Study: Essays on Reproducing Texts, Representing History*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Felbabov, Vladislava. 2002. Novi istorizam. *Dometi* 29:7–42.
- Foucault, Michael. 1972. *The Archeology of Knowledge*. London: Routledge.
- Gallagher, Catherine and Stephen Greenblat. 2000. *Practicing New Historicism*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Geertz, Clifford. 1993. "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture". In *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, 3–30. London: Fontana.
- Geertz, Clifford. 1993. "The Impact of the Concept of culture on the Concept of Man". In *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, 33–54. London: Fontana.
- Greenblatt, Stephen. 1980. *Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare*. Chicago: Chicago University Press.
- Hamilton, Paul. 1996. *Historicism*. London: Routledge.
- Hawthorn, Jeremy. 1996. *Cunning Passages: New Historicism, Cultural Materialism and Marxism in the Contemporary Literary Debate*. London: Arnold.
- Hoare, Quintin and Geoffrey Nowell Smith. (ed.) 1971. *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*. New York: International Publishers.
- Howard Jean. 1986. The New Historicism in Renaissance Studies. *English Literary Renaissance* 16:13–43.
- Jay, Gregory. S. 1990. *America the Scrivener: Deconstruction and the Subject of Literary History*. Ithaca, London: Cornell University Press, 1990.
- Krieger, Murray. 1987. *The Aims of Representation: Subject/Text/History*. New York: Columbia University Press.
- Lynn, Steven. 2001. *Texts and Contexts: Writing about Literature with Critical Theory*. New York: University of South Carolina.
- Marx, Karl and Fridrich Engels. 1991. *Selected Works*. London: Lawrence and Wishart.
- Marx, Karl. 2008. *The 18th Brumaire of Louis Bonaparte*. New York: Wildside Press.
- Miller, Hillis J. 1987. Presidential Address, 1986. The Triumph of Theory, the Resistance to Reading and the Question of the Material Base. *PMLA* 102: 281–291.
- Montrose, Louis. 1989. "Professing the Renaissance: The Poetics and Politics of Culture". In *The New Historicism*, ed. H. A. Veenser, 15–36. London: Routledge.
- Morris, Wesley. 1972. *Toward a New Historicism*. Princeton: Princeton University Press.
- Plato. 1987. *The Republic*. London: Penguin.
- Rigney, Ann. 1999. "Literature and the Longing for History". In *Critical Self-Fashioning. Stephen Greenblat and the New Historicism*, ed. J. Pieters, 21–43. Frankfurt am Main: Peter Lang.

- Said, Edward. 1979. *Orientalism*, New York: Vintage.
- Tillyard, Eustace Mandeville Wetenhall . 1944. *The Elizabethan World Picture*. New York: Macmillan.
- Veeser, Aram H. (ed.) 1994. *New Historicism: Reader*. New York and London: Routledge.
- Wilson, Richard and Richard Dutton. 1992. *New Historicism and Renaissance Drama*. London: Longman.

Violeta M. Vesić

University of Novi Pazar, Department of Philology

New Historicism: Text and Context

During most of the twentieth century history was seen as a phenomenon outside of literature that guaranteed the veracity of literary interpretation. History was unique and it functioned as a basis for reading literary works. During the seventies of the twentieth century there occurred a change of attitude towards history in American literary theory, and there appeared a new theoretical approach which soon became known as New Historicism. Since its inception, New Historicism has been identified with the study of Renaissance and Romanticism, but nowadays it has been increasingly involved in other literary trends. Although there are great differences in the arguments and practices at various representatives of this school, New Historicism has clearly recognizable features and many new historicists will agree with the statement of Walter Cohen that New Historicism, when it appeared in the eighties, represented something quite new in reference to the studies of theory, criticism and history (Cohen 1987, 33). Theoretical connection with Bakhtin, Foucault and Marx is clear, as well as a kind of uneasy tie with deconstruction and the work of Paul de Man. At the center of this approach is a renewed interest in the study of literary works in the light of historical and political circumstances in which they were created. Foucault encouraged readers to begin to move literary texts and to link them with discourses and representations that are not literary, as well as to examine the sociological aspects of the texts in order to take part in the social struggles of today.

The study of literary works using New Historicism is the study of politics, history, culture and circumstances in which these works were created. With regard to one of the main fact which is located in the center of the criticism, that history cannot be viewed objectively and that reality can only be understood through a cultural context that reveals the work, re-reading and interpretation of literature is not just re-reading of texts that are already well known, but reading in a completely new way.

Key words: New Historicism, culture, history, politics, text, context

Nouvel historicisme: texte et contexte

Au cours de la plus grande partie du XXe siècle, l'histoire est conçue comme un phénomène en dehors de la littérature qui garantit la véracité de l'interprétation littéraire. L'histoire a été unique et a fonctionné comme la base de lecture d'une œuvre littéraire. Au cours des années soixante-dix du XXe siècle survient un changement d'attitude envers l'histoire dans la théorie de la littérature américaine, et c'est ainsi qu'apparaît une nouvelle approche théorique qui bientôt devient connue comme critique nouvelle historienne. Depuis sa naissance, le nouvel historicisme est identifié avec les études de la Renaissance et du romantisme, mais maintenant il s'intègre de plus en plus dans d'autres courants littéraires. Bien qu'il existe de grandes différences dans les arguments et la pratique chez différents représentants de ce courant, le nouvel historicisme a des caractéristiques clairement reconnaissables et de nombreux nouveaux historiens se mettent d'accord avec la déclaration de Walter Cohen que le nouvel historicisme, lorsqu'il est apparu dans les années quatre-vingts du XXe siècle, représentait quelque chose d'entièrement nouveau quant à l'étude de la théorie, de la critique et de l'histoire (Cohen 1987, 33). La mise en relation théorique avec Bakhtine, Foucault et Marx est claire tout comme une sorte de lien instable avec la déconstruction et le travail de Paul de Man. Au centre de cette approche est l'intérêt renouvelé pour l'étude des œuvres littéraires dans la lumière des circonstances historiques et politiques dans lesquelles elles ont été créées. Foucault a encouragé les lecteurs à commencer à déplacer les textes littéraires et à les mettre en relation avec des discours et des représentations qui ne sont pas littéraires, ainsi que de s'interroger sur les aspects sociologiques des textes pour ainsi prendre part aux combats sociaux de l'époque actuelle.

L'étude des œuvres littéraires par l'application de la critique des nouveaux historiens est l'étude de la politique, de l'histoire, de la culture et des circonstances dans lesquelles ses œuvres ont été prises naissance. Compte tenu d'un des principaux faits qui se trouve au centre de cette critique, que l'on ne peut pas observer objectivement l'histoire et que la réalité peut être comprise uniquement à travers le contexte culturel que l'œuvre révèle, une nouvelle lecture et interprétation de la littérature est non seulement une nouvelle lecture des textes connus de tous, mais une lecture d'une manière nouvelle.

Mots clés: nouvel historicisme, culture, histoire, politique, texte, contexte

Primljeno / Received: 29.01.2015.

Prihvaćeno / Accepted: 9.03.2015.